

DUCHOVNÁ PRÍRUČKA DUCHOVNÍKA – „ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΤΑΡΙΟΝ“ SVÄTÉHO NIKODÉMA SVÄTOHORCA

Štefan ŠAK

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Duchovná príručka duchovníka (spovedníka), ktorej autorom je svätý Nikodém svätohorec pozostáva z 38 kánonov svätého Jána Postníka a jeho 17 epitimií, ktoré sa nachádzali v rukopisoch uložených v knižniciach svätých monastierov. Zbierka, alebo lepšie povedané príručka s názvom „ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΤΑΡΙΟΝ“ vzniká následne potom, keď sa svätý Nikodém zaoberal štúdiom diel svätého Simeona Nového Teológa¹⁸⁴. Svätý Nikodém svätohorec tieto kánony jazykovo i výkladovo obohatil.¹⁸⁵

Svätý Nikodém Svätohorec na úvod Duchovnej príručky duchovníka zaradil prológ, v ktorom popisuje povinnosti duchovníka spojené s námahou, ktorú je potrebné vynaložiť pri starostlivosti o duchovné ovečky Cirkvi ako o tom aj sám píše: *„aká je veľká hodnota duchovníkov, takú veľkú námahu je potrebné vynaložiť z ich strany, aby táto námaha priniesla úžitok a ovocie“*.¹⁸⁶ Svätý Nikodém nazýva duchovníkov *„lekármi“*¹⁸⁷, ale aj *„pastiermi, aby pásli Christove ovečky,*

¹⁸⁴ ΔΙΟΝΥΣΙΑΤΟΥ, Θ. μον. 1959. Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης. Ό βίος καί τά έργα του (1749-1809). 2. vyd. Αθήνα : Έκδοση "Αστέρος", 1959. s. 181.

¹⁸⁵ Svätý Nikodém vo svojom diele „Πηδαλίον“ spracoval výklady nielen kánonov všeobecných a miestnych snemov Cirkvi, ale aj pravidiel jednotlivých otcov Cirkvi. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1991. Πηδαλίον. Θεσσαλονίκη : Έκδοσεις Βας. Ρηγόπουλου, 1991. Pre doplnenie je potrebné dodať, že týchto výkladov je viac, o ktoré sa môže každý duchovník oprieť. ΡΑΛΛΗ, Γ. Α. – ΠΟΤΛΗ, Μ.: Σύνταγμα των θείων και ιερών κανόνων. τ. 2, Αθηνησιν, 1852. МИЛАШ, Н. 1996. Правила православной церкви с толкованиями Никодима епископа Далматинско-Истрийского. том I. Москва: Издание Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, Издательство „Отчий дом“, 1996. МИЛАШ, Н. 1996. Правила православной церкви с толкованиями Никодима епископа Далматинско-Истрийского, том II. Москва: Издание Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, Издательство „Отчий дом“, 1996.

¹⁸⁶ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1988. Εξομολογιτάριον. Αθήναι : Έκδοσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. s. 11.

¹⁸⁷ Tamže s. 11 – 12. *„Službou duchovníka je vnútorná terapia človeka. Neexistuje lepší lekár ako skúsený duchovník, ktorý dýcha svojím presvedčením a svätosťou a lieta nad rozumným Božím stvorenstvom, ako aj myšlienkami, ktoré prináša démon a uzdravuje duše a telá ľudí bez liekov, len Božou blahodätou“*.

pričom je potrebné vynaložiť veľa námahy¹⁸⁸ a v pote tváre stúpať do vrchov, schádzať do údolí, behať, hľadať tu a tam a nachádzať stratené a zatúlané ovečky“¹⁸⁹ a ďalej pokračuje: „je potrebné, aby tieto nájsené ovečky, ktoré zdivočeli od démona, pastieri položili na svoje plecia a zachránené priniesli späť k Arcipastierovi Isusovi Christovi“¹⁹⁰. V závere svojho prológu svätý Nikodém dodáva: „prijmite teda, Vysokopreosviatení duchovníci, túto knižku s výkladmi svätých otcov, aby vám, keď ju budete čítať, pomohla a aby ste nikdy neprestali prosiť Boha za hriešne duše tých, ktorí sa na tejto knižke namáhali a spolupracovali pri jej vydaní“.¹⁹¹

Po tomto krátkom prológu svätý Nikodém pokračuje dlhým poučením, ktoré venuje kandidátom na duchovníkov, aby vedeli, aký má byť duchovník, teda aké má mať prednosti, cnosti, poznanie Svätého Písma, vieroučných právd – dogiem a svätých kánonov. Aby poznali rozdiel medzi hriechmi, ktoré sú odpustiteľné a ktoré spôsobujú nedostatok a vedeli rozanalyzovať ich pôvod a formu.¹⁹²

Hneď na úvod v slove o cnostiach duchovníka píše: „Ty, otče, ktorý máš v úmysle stať sa duchovníkom, musíš mať výnimočnejšie a osobitejšie cnosti ako aj svätosť než majú iní ľudia a dokonca aj tvoji spoluoltárni bratia, spomedzi ktorých máš v úmysle byť vybraný. Taktiež musíš mať vyličené svoje vášne, nad ktorými si zvíťazil a jedinečnejšiu svätosť života než ostatní a nakoľko chceš byť ustanovený za duchovníka, musíš žiť duchovný život vedený blahodaťou a slušnosťou Svätého Ducha, majúc dar rozlišovania, ak teda chceš mať pravé meno duchovníka, ktoré sa zhoduje s tou vecou.“¹⁹³ V tejto súvislosti v poznámke pod čiarou svätý Nikodém rozoberá tri typy ľudí:

1. Telesní. Sú to ľudia, ktorí sa nachádzajú mimo prirodzenosti, teda telesný človek je napríklad taký, ktorý odsudzuje druhého človeka.

ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 2001. *Λόγοι Γ'. Πνευματικός αγώνας*. Θεσσαλονίκη : Ιερόν Ησυχαστήριο „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“ Σουρωτή, 2001. s. 271.

¹⁸⁸ ΕΦΡΑΙΜ ΦΙΛΟΘΕΙΤΟΥ. 2005. *Ἡ τέχνη τῆς σωτηρίας*. Ἅγιον Ὅρος, 2005. s. 118 – 119.

¹⁸⁹ ΕΦΡΑΙΜ ΦΙΛΟΘΕΙΤΟΥ. 2005. *Ἡ τέχνη τῆς σωτηρίας*. Ἅγιον Ὅρος, 2005. s. 12.

¹⁹⁰ ΕΦΡΑΙΜ ΦΙΛΟΘΕΙΤΟΥ. 2005. *Ἡ τέχνη τῆς σωτηρίας*. Ἅγιον Ὅρος, 2005. s. 13.

¹⁹¹ ΔΙΟΝΥΣΙΑΤΟΥ, Θ. μον. 2002. *Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης καὶ ἡ Νεονικολαϊτικὴ σχολή*. Γουμένισσα : Ἐκδοση Ἱεροῦ Κοινοβίου Ὁσίου Νικοδήμου, 2002. s. 62.

¹⁹² Ροζρί ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 2001. *Λόγοι Γ'. Πνευματικός αγώνας*. Θεσσαλονίκη : Ιερόν Ησυχαστήριο „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“ Σουρωτή, 2001. s. 272.

¹⁹³ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1988. *Εξομολογιτάριον*. Αθήναι : Ἐκδοσεὶς Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. s. 18.

2. Duševní. Sú to ľudia, ktorí sa nachádzajú v prirodzenosti, teda duševný človek je napríklad taký, ktorý síce neodsudzuje druhého človeka, ale zároveň chce, aby aj jeho neodsudzovali.

3. Duchovní. Sú to ľudia, ktorí sa nachádzajú nad prirodzenosťou, teda duchovný človek je napríklad taký, ktorý nielenže neodsudzuje druhého človeka, ale keď ho druhí odsudzujú, toto odsudzovanie s ďakovaním znáša a nežiada ospravedlnenie.

O tomto rozdelení, ako ďalej uvádza svätý Nikodém v poznámke, píše apoštol Pavol, ktorý v prvom liste korintským kresťanom poukazuje na ľudí telesných: *„lebo ste ešte telesní, keď sú žiarlivosť, roztržky a sváry medzi vami. Či nie ste telesní a neobcujete príliš ľudsky?“*¹⁹⁴ Duševný (prirodzený) človek, ako ho pomenoval apoštol, *„neprijíma veci Božieho Ducha, lebo sú mu bláznovstvom, a nemôže ich poznať, pretože ich duchovne treba rozsudzovať“*¹⁹⁵. A nakoniec apoštol Pavol píše, že duchovný človek je ten, ktorý *„posudzuje všetko, ale jeho nik nemôže posúdiť; lebo kto poznal myseľ Pánovu, aby Ho učil?“*¹⁹⁶ *„A tak duchovné posudzujeme duchovne.“*¹⁹⁷

Svätý Nikodém pre lepšie a dokonalejšie vysvetlenie duchovného človeka, teda duchovníka, uvádza slová svätého Bazila Veľkého, ktorý píše: *„Ten, kto nežije telesne, ale je vedený Božím Duchom a stáva sa Božím synom a pobodá sa ikone Božieho Syna, nazýva sa duchovný.“*¹⁹⁸ Ďalej svätý Nikodém pokračuje, že *„nestačí, aby si mal jednoducho len blahodať Svätého Ducha, ale je potrebné, aby si prosil od Boha, aby ti dal dvojnásobne, či mnohonásobne blahodate Svätého Ducha, tak ako aj*

¹⁹⁴ 2 Kor 3, 3. Takýto telesný človek nemá sil prijať bohaté a dokonalé učenie Cirkvi, nakoľko telesný človek nechce byť duchovný, ale telesný. Pozri ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1989. *Ερμηνεία εις τας ΙΔ' επιστολάς του απόστολου Παύλου*. Τομ. Ι. Θεσσαλονίκη : Έκχόσεις „Ορθοδοξος Κυψελή“, 1989. s. 399, 403.

¹⁹⁵ 2 Kor 2, 14. Duševný človek sa spolieha len na svoje vedomosti a myslí si, že nepotrebuje žiadnu pomoc od Boha. A tak ako telesné oči, aj keď sú akokoľvek pekné a potrebné, bez toho, aby mali svetlo, nemôžu nič vidieť, takým istým spôsobom aj duša aj keď bola stvorená, aby prijala Svätého Ducha, ak nemá Jeho svetlo, nie je možné, aby vedela pozorovať a poznávať Božie znamenia. Pozri ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1989. *Ερμηνεία εις τας ΙΔ' επιστολάς του απόστολου Παύλου*. Τομ. Ι. Θεσσαλονίκη : Έκχόσεις „Ορθοδοξος Κυψελή“, 1989. s. 399 – 400.

¹⁹⁶ 2 Kor 2, 15 – 16. Apoštol Pavol pomenoval myseľ duchovného človeka Πάνου mysľou. Pozri ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1989. *Ερμηνεία εις τας ΙΔ' επιστολάς του απόστολου Παύλου*. Τομ. Ι. Θεσσαλονίκη : Έκχόσεις „Ορθοδοξος Κυψελή“, 1989. s. 401.

¹⁹⁷ 2 Kor 2, 13.

¹⁹⁸ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΙΑΣΑΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ. Περί τοῦ Αγίου Πνεύματος. In ΧΡΗΣΤΟΥ, Π. Κ. – ΣΑΚΚΟΣ, Σ. Ν. 1974. *Ελληνες Πατέρες της Εκκλησίας (Ε.Π.Ε.) Απαντα τα εργα 10*. Θεσσαλονίκη : Παταιρικαι εκδοσεις ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ, 1974. s. 446.

Elizeus žiadal od Eliáša: „Nech spočinie na mne, prosím, dvojnásobok tvojho ducha.“¹⁹⁹, aby si aj ty mohol týmto Svätým Duchom viesť samého seba a aj ostatných.“²⁰⁰ Nakoľko svätý Nikodém spomína, že duchovník je zároveň aj lekár, pripomína že: „Musíš mať vyličené a uzdravené vášne, nad ktorými musíš zvíťaziť ty, ktorý si budúci duchovník, pretože sa musíš vyrovnat' s tým, že najprv musíš uzdraviť svoje vášne a potom môžeš chcieť uzdravovať vášne iných, lebo ak chceš byť skutočne osvietenejší a dokonalejší než ostatní, musíš osvietiť a zdokonaľiť samého seba, aby si mohol osvietiť a zdokonaľiť ostatných. Jednoduchšie povedané, najprv musíš mať a potom dávať ostatným.“²⁰¹ Inými slovami, je veľmi ťažko dávať niečo, čo nemáme, respektíve každý dáva len to, čo má.

Nakoniec, ako svätý Nikodém poznamenáva, každý z duchovníkov si musí uvedomiť, že „pred zrakom svojich duchovných detí práve on je vzorom a príkladom každého dobra a každej cnosti, lebo ak ty,“ pokračuje vo svojom poučení, „sa postíš, potom aj oni sa postia, ak ty si pokorný aj oni sú pokorní, teda vo všeobecnosti povedané, ak ty žiješ zbožne a čisto podľa Christa, aj oni žijú a konajú podobne. Lebo ak len rozprávaš, ale nekonáš tak, potom vedz, že nikto nechce počúvať tvoje slová, pretože viac veria tomu, čo u teba vidia a to, čo robíš, než to, čo len počujú z tvojich úst“²⁰².

Ďalšou veľmi dôležitou otázkou, ktorej sa veľmi podrobne venuje svätý Nikodém je čistý a bezvášnivý stav duchovníka, pretože ako píše: „Na spovedi budeš musieť odpovedať na veľa nebezpečných vecí, budeš musieť počúvať veľa nehanebných hriechov ľudí a veľa špiny i nečistoty ich vášní a práve preto je nevyhnutné, aby si bol ako bezvášnivé slnko, nepošpinil sa prechádzajúc nečistými miestami, ako čistá holubica, ktorú vypustil Noe, ktorá letela nad tolkými zapáchajúcimi telami ľudí, ktorí sa utopili pri potope, ale nepadla si ani jedno z nich, a buď ako strieborné či zlaté umývadlo, ktoré umýva a očisťuje špinu a nečistoty druhých, ale bez toho, aby sa ono samo znečistilo, a podobá sa dôstojnému a bezvášnivému pastierovi.“²⁰³

¹⁹⁹ 2 Kr 2, 9.

²⁰⁰ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1988. Εξομολογιτάριον. Αθήναι : Έκδοσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. s. 18.

²⁰¹ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1988. Εξομολογιτάριον. Αθήναι : Έκδοσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988 s. 19.

²⁰² ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1988. Εξομολογιτάριον. Αθήναι : Έκδοσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. s. 19

²⁰³ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1988. Εξομολογιτάριον. Αθήναι : Έκδοσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. s. 19.

Je veľmi nebezpečné, ako ďalej napomína, „*keď vášnivý človek chce sa stať duchovníkom*²⁰⁴, pretože ak má myseľ zatemnenú vášňami, nechce reálne vidieť nevyhnutnú nápravu, ktorú potrebuje každý hriešnik. Ty nechceš“, pokračuje svätý Nikodém na adresu vášňami zaťažených duchovníkov, „*urobiť ako je potrebné, ale prehnanou zhovievavosťou chceš byť povolný voči hriešnikom, ktorí upadli do tých istých vášni, ktoré máš aj ty.*“²⁰⁵

Nebezpečenstvo spočíva v tom, že takýto vášnivý duchovník nielenže neobrátí hriešnika a neprinavrátí ho späť do Christovho duchovného stáda Cirkvi, ale naopak, hriešnici obrátia duchovníka k sebe, teda na svoju stranu, aby tak duchovník konal ich vôľu a nie Božiu. Na túto skutočnosť, ako uvádza svätý Nikodém, upozorňuje už v Starej Zmluve Boh proroka Jeremiáša.²⁰⁶ Takýto žalostný stav je skutočne nebezpečný nielen pre samotného duchovníka, ale aj pre kajúcich sa, ktorí to nevidia.

Nakoľko vážna je táto otázka je vidieť z rozsiahleho vedeckého aparátu, ktorý svätý Nikodém uvádza v poznámke pod čiarou. Sú to jednotlivé myšlienky svätých otcov Cirkvi, hierarchov, teológov a učiteľov Cirkvi, ktoré svätý Nikodém spomína na doplnenie.²⁰⁷ Za všetkých uvedieme slová svätého Jána

²⁰⁴ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΠΕΙΤΟΥ. 1988. *Εξομολογιτάριον*. Αθήναι : Έκδοσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. s. 19.

²⁰⁵ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΠΕΙΤΟΥ. 1988. *Εξομολογιτάριον*. Αθήναι : Έκδοσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. s. 19. V tomto bode svätý Nikodém pripomína slová apoštola Pavla „*Veď v čom iného súdiš, odsudzuješ sám seba, lebo veď ty, ktorý súdiš, robíš to isté.*“ Rim 2, 1.

²⁰⁶ „*Nech sa oni obrátia k tebe, ale ty sa k nim neobračaj.*“ Jer 15, 19.

²⁰⁷ Svätý Nikodém vyberá slová svätého Bazila Veľkého, ktorý hovorí, že vášnivý a neskúsený duchovník a pastier sa podobá neskúsenému zaklínačovi a fakírovi, ktorý nevie chytiť a upokojiť hada, ale túžiac ho chytiť je ním uštipnutý a zomiera. Pozri ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΠΕΙΤΟΥ. 1988. *Εξομολογιτάριον*. Αθήναι : Έκδοσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. s. 20. „*Ktože ľutuje zaklínača, ak ho uštipol had, a vôbec tých, ktorí majú do činenia z divými zvermi. Tak (pochodí aj ten), čo ide s hriešnikom a zaplieta sa do jeho hriechov*“ (Sir 12, 13). Rovnako tak vyberá aj zo Simeona Nového Teológa príslušné slová, adresované vášnivým duchovníkom, ktorých svätý Simeon porovnáva s hlineným a dreveným umývadlom, ktoré síce umýva a čistí iných od špiny a nečistoty, ale všetka špina sa na ňom zachytí. Následne radí biskupom, aby za duchovníkov ustanovovali skúsených, starších duchovných a nie mladých, ktorí pre svoj vek sú neskúsení v poznaní a ich vášne sú ešte stále veľmi živé, nakoľko podľa Šalamúna „*Opravdivými šedinami je pre ľudí rozumnosť a úplnou starobou je nepoškvrnený život*“ (Múdrosť Šalamúnova 4, 9). Pozri *Apokryfy*. 1990. (Prekl.K. Gábris). Bratislava : Vydavateľstvo Vesna Bratislava pre Transcius Liptovský Mikuláš, 1990. s. 161. Podľa Jozefa Bryenia by duchovníci mali byť z radov bohatých duchovných a nie tých chudobnejších, lebo tí bohatší nemajú potrebu brať od kresťanov peniaze, ale skôr im dávať. Pozri ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΠΕΙΤΟΥ. 1988. *Εξομολογιτάριον*. Αθήναι : Έκδοσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. s. 21. Svätý Ján Sinajský (Klimax-Lestvičník) upozorňuje, že „*nie je správne, aby lev pásol ovce. A podobne tak nie je bezpečné, aby niekto, kto je ešte vášnivý, viedol a vládol nad ostatnými vášnivými. Škaredý je pohľad na líšku, ktorá je medzi hydinou. Ale*

Sinajského (Lestvičníka), ktorý vo svojom „Slove k pastierom“ hovorí: „Poznám jedného chorého človeka, ktorý svojou vierou vyliečil chorobu druhého chorého človeka. Dosiahol to prosbou za toho chorého, za ktorého prosil Boha s pochvalnou odvahou a obetujúc svoju dušu za tu druhú dušu, a to všetko pochopiteľne s pokorným správaním. Ten (ktorý prosil Boha) potom, čo sa uzdravil ten (za koho prosil), získal uzdravenie svojej vlastnej choroby. Podobne som spoznal aj iného, ktorý urobil to isté, ale z pýchy. A ten si vypočul (od Pána) epitimiu, keď mu povedal: „Lekár uzdrav sám seba“²⁰⁸.“²⁰⁹

Zoznam bibliografických odkazov

Apokryfy. 1990. (prekl. K. Gábriš). Bratislava : Vydavateľstvo Vesna Bratislava pre Transcius Liptovský Mikuláš, 1990. 375 s.

ΔΙΟΝΥΣΙΑΤΟΥ, Θ. μον. 1959. Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης. Ό βίος καί τά έργα του (1749-1809). 2. vyd. Αθήνα : Έκδοση "Αστέρος", 1959. 246 s.

ΔΙΟΝΥΣΙΑΤΟΥ, Θ. μον. 2002. Άγιος Νικόδημος ό Άγιορείτης και η Νεονικολαϊτική σχολή. Γουμεινισσα : Έκδοση Ιερού Κοινοβίου Όσιου Νικοδήμου, 2002. 271 s. ISBN 960-86065-1-9.

ΕΦΡΑΙΜ ΦΙΛΟΘΕΙΤΟΥ. 2005. Η τέχνη τής σωτηρίας. 2. vyd. Άγιον Όρος : Έκδοσις Ιερᾶς Μονῆς Φιλοθέου, 2005. 486. s.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ. 2006. Κλίμαξ. Λόγος εις τόν Ποιμένα. 10. vyd. Ωροπός Αττικής : Έκδοσις Ιερᾶς Μονῆς τοῦ Παρακλήτου, 2006. 470 s.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ, Κ. 1969. Ο Χριστιανικός Ναός. 4. vyd. Αθήναι : Εκδόσεις Γρηγόρη, 1969. 645 s. ISBN 960-222-077-5.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΙΑΣΑΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ. Περί τοῦ Αγίου Πνεύματος. In ΧΡΗΣΤΟΥ, Π. Κ. – ΣΑΚΚΟΣ, Σ. Ν. 1974. Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας (Ε.Π.Ε.) Απαντα τα έργα 10. Θεσσαλονίκη : Παταιρικοί εκδοσεις ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ, 1974. s. 278 – 503.

to nie je nič oproti duchovnímu, ktorý sa rozhorčuje a hnevá“. ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ. 2006. Κλίμαξ. Λόγος εις τόν Ποιμένα. 10. vyd. Ωροπός Αττικής : Έκδοσις Ιερᾶς Μονῆς τοῦ Παρακλήτου, 2006. s. 391. ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 2001. Λόγοι Γ'. Πνευματικός αγώνας. Θεσσαλονίκη : Ιερόν Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“ Σουρωτή, 2001. s. 273.

²⁰⁸ Lk 4, 23.

²⁰⁹ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ. 2006. Κλίμαξ. Λόγος εις τόν Ποιμένα. 10. vyd. Ωροπός Αττικής : Έκδοσις Ιερᾶς Μονῆς τοῦ Παρακλήτου, 2006. s. 395.

МИЛАШ, Н. 1996. *Правила православной церкви с толкованиями Никодима епископа Далматинско-Истрийского*. том I. Москва : Издание Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, Издательство „Отчий дом“, 1996. 652 s. ISBN 5-7676-0038-4.

МИЛАШ, Н. 1996. *Правила православной церкви с толкованиями Никодима епископа Далматинско-Истрийского*, том II. Москва : Издание Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, Издательство „Отчий дом“, 1996. 643 s. ISBN 5-7676-0039-2.

NEDĚLKA, T. 2002. *Novořecko-český slovník*. 2. vyd. Praha : Vydala Asociace řeckých obcí v ČR, 2002. 807 s. ISBN 80-238-8584-7.

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1989. *Ερμηνεία εις τας ΙΔ' επιστολάς του απόστολου Παύλου*. Τομ. I. Θεσσαλονίκη : Ἐκδόσεις „Ορθοδοξος Κυψελή“, 1989. 702 s.

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1990. *Ερμηνεία εις τας ΙΔ' επιστολάς του απόστολου Παύλου*. Τομ. II. Θεσσαλονίκη : Ἐκδόσεις „Ορθοδοξος Κυψελή“, 1990. 733 s.

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1988. *Εξομολογιτάριον*. Ἀθῆναι : Ἐκδόσεις Νεκτέριος Παναγόπουλος, 1988. 335 s.

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 1991. *Πηδαλίον*. Θεσσαλονίκη : Ἐκδόσεις Βας. Ρηγόπουλου, 1991. 799. s.

ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. 2001. *Λόγοι Γ'. Πνευματικός αγώνας*. Θεσσαλονίκη : Ιερόν Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“ Σουρωτή, 2001. 317 s.

PRACH, V. 1993. *Řecko-český slovník*. Praha : Vydavatel'stvo Scriptum, 1993. 588 s. ISBN 80-85528-22-3.

PILKO, J.: *Pokánie ako zmena v živote kresťana*. In Nipsis. Prešov : Občianske združenie FILOKALIA, Prešov, 2006. roč. 1, č. 2. ISSN 1337-0111. s. 33 – 53.

ΠΑΛΛΗ, Γ. Α. – ΠΟΤΛΗ, Μ. 1952. *Σύνταγμα των θείων και ιερών κανόνων*. τ. 2. Αθηνῶν, 1852.

SOFRONIJ (SACHAROV), archimandrita. 2005. *Ctihodný Siluan Atoský*. (prekl. E. Šaková). 1. vyd. Misijné spoločenstvo svätého veľkomučeníka Juraja Vífaza, 2005. 284 s. ISBN 80-969360-5-0.

ZOZULAK, J. 2006. *Duchovný otec a duchovné dieťa v Pravoslávnej tradícii*. In Nipsis. Prešov : Občianske združenie FILOKALIA, Prešov, 2006. roč. 1, č. 1. ISSN 1337-0111. s. 10 – 19.

ZOZULAK, J.: *Filokalia*. In Nipsis. Prešov : Občianske združenie FILOKALIA, Prešov, 2006. roč. 1, č. 2. ISSN 1337-0111. s. 3 – 9.

ŽUPINA, M.: *Pokánie ako tajomstvo opätovného návratu do Cirkvi*. In Nipsis. Prešov : Občianske združenie FILOKALIA, Prešov, 2006. roč. 1, č. 2. ISSN 1337-0111. s. 25 – 32.

**MANUAL OF CONFESSION FOR SPIRITUAL FATHER –
„ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΤΑΡΙΟΝ“
BY SAINT NICODEMOS THE HAGIORITE**

Štefan ŠAK, lecturer, Orthodox Theological Faculty, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 08101 Presov, Slovakia, sak.stefan@gmail.com, 00421517726729

Abstract

The Saint Nicodemus the Hagiorite is the author of Manual of confession for spiritual Father (confessor) which consists of 38 canons of St. John the Faster and his 17 epitimies located in the manuscripts stored in libraries of Holy Monasteries. The Collection, or rather the Manual, entitled "ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΤΑΡΙΟΝ" arose after the St. Nicodemus concerned with the study of works of St. Symeon the New Theologian. Saint Nicodemus the Hagiorite enriched these canons by interpretation and by language.

Key words

Spiritual Father, doctor, therapy, canon, purification, love.